

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม (Morality) ได้มีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้

พระยาอนุมานราชธน (๒๕๑๖ : ๔๐๔) อธิบายจริยธรรมไว้ว่า โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับจริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของ ปรัชญา (Philosophy) เป็นเรื่องของการค้นหาความจริง เกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้อง ดีงาม และสิ่งซึ่งถือว่าผิดหรือชั่ว ไม่ควรประพฤติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐานไว้

ก่อ สวัสดิพิธานิชย์ (๒๕๒๒ : ๑๔) ได้กล่าวว่า จริยธรรม คือ ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม

แสง จันทร์งาม (๒๕๒๒ : ๒๑๔) กล่าวว่า "จริยธรรม" แยกเป็น ๒ คำคือ "จริย" แปลว่า "ความประพฤติ" และ "ธรรม" หมายถึง คุณภาพของจิตใจของแต่ละคน เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเข้าเป็น "จริยธรรม" จึงหมายถึงคุณภาพของจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน

กรมวิชาการ (๒๕๒๓ : ๘) ได้สรุปความหมายจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง การกระทำทั้ง กาย วาจา ใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

พนัส หันนาสินทร์ (๒๕๒๓ : ๔๔) จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เกษมสุขขึ้นในสังคมและสมาชิกของสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ดังนั้นการปฏิบัติตามจริยธรรมจึงต้องประกอบกันทั้งความรู้สึทางจิตใจ และการปฏิบัติทางกาย อันสอดคล้องกับความรูสึกทางจิต

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๒๔ : ๒) จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคม หลายลักษณะของมนุษย์ที่เกี่ยวกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทนี้ คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น คือ พฤติกรรมที่สังคมชมชอบ สนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจ ว่าเป็นการกระทำที่เหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้น ผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย

สาโรช บัวศรี (๒๕๒๗ : ๒๓) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงความดีในระดับต่าง ๆ ที่สังคมหรือนุคคลจำเป็นจะต้องยึดมั่นถือมั่น

ส่วนในต่างประเทศ คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1964 : 314) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

เจมส์ อาร์ เรสท์ (James R. Rest 1976 : 6) ให้ความหมายว่า เป็นโน้ตคนที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม การมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมโดยไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าหรือความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละคน เช่น ความรู้สึกที่อยากจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุด

ลอร์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg 1976 : 45) กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกับบนพื้นฐานของความยุติธรรม มิได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับโดยทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากล ซึ่งคนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งกัน เป็นอุดมคติดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิและข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์ โดยสังคมนับหลักความยุติธรรม เป็น เครื่องตัดสินว่า สิ่งใดเป็นการกระทำที่เหมาะสมและสิ่งใดไม่ควรประพฤติปฏิบัติ

ประเภทของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์ (๒๕๒๐ : ๔-๖) ได้แบ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับจริยธรรม ออกเป็น ๔ ประเภทดังนี้

๑. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่มีความรู้ว่าในสังคมของตคนั้นถือว่า การกระทำชนิดใดดีควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย

๒. ทักษคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทักษคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ๆ แต่บางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทักษคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นจะรวมทั้งความรู้ ความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เชิงจริยธรรมแต่เพียงอย่างเดียว ทักษคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นใน เวลาหนึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้ แสดงให้เห็นเหตุจูงใจของเบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการเชิงจริยธรรม คือ เพียเจท์ (Piaget) และ ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล เป็น เครื่องแสดงถึงพัฒนาการทางด้านจริยธรรมของบุคคล นอกจากนี้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย คือ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคล

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่คุณค่าให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและ เลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่น ๆ ของจริยธรรมจึง เป็น เพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลเท่านั้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

เนื่องจากจริยธรรม เป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ นักทฤษฎีส่วนใหญ่ยอมรับว่าจริยธรรมของบุคคลมีต้น เหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือบุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้อง เรียนรู้และยอมรับจริยะ ประเพณีในสังคมของตนซึ่งจะแตกต่างจากจริยประเพณีของสังคมอื่น ๆ ไม่มากนักน้อย ฉะนั้นจึง เห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรม ก็คือสังคมหรือผู้ที่แวดล้อมนั้นเอง รากฐานการ เกิดจริยธรรมจะ เริ่มก่อตัวในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการ เรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อยตาม ที่การพัฒนาประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมหลายคน เชื่อว่า การพัฒนาทางจริยธรรมจะ เกิดขึ้นในช่วงแรกของ ชีวิตมนุษย์ คือในช่วงสิบปีแรกและจะฝังรากลึกยากแก่การ เปลี่ยนแปลงในช่วงหลัง ๆ แต่ก็มีนัก ทฤษฎีการ เรียนรู้ซึ่งสามารถพิสูจน์ว่า ลักษณะและการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความ เหมาะสมของสถานการณ์ โดยไม่จำกัดอายุถึงแม้ว่าการศึกษาจริยธรรมจะ ยุ่งยากซับซ้อนอันมาก เป็น เหตุให้ เกิดทฤษฎีและข้อคิด เห็นที่แตกต่างกันได้มากมาย แต่ผู้ค้นคว้าทาง จริยธรรมได้ เห็นพ้องต้องกัน ในลักษณะที่สำคัญของจริยธรรมคือ ยอมรับว่าจริยธรรมของมนุษย์นั้น มีการ เจริญขึ้น เป็นลำดับจากรัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ แม้มนุษย์ทุกคนจะมีการ เจริญและมีการพัฒนา จริยธรรมในจังหวัดที่แตกต่างกัน แต่นักทฤษฎีทางจริยธรรมก็ยัง เชื่อว่าการพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ มีลำดับขั้นตอนเป็น แบบอย่าง ที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ก็ค้นคว้าทางจริยธรรมส่วนมากยังลง ความ เห็นว่า ต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่ การเรียนรู้จากสังคม เป็นสำคัญ ดับบิว เคย์ (W. Kay 1970 : 30-31)

จากการพิจารณาความสำคัญของทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาทางจริยธรรมจะ เห็น ได้ว่ามีทฤษฎีที่รู้จักกันแพร่หลายมี ๓ ทฤษฎี ได้แก่

๑. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าจริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับเมโนธรรม (Superego or Conscience) จริยธรรมเกิดจากกระบวนการภายในของวัฒนธรรม หรือบรรทัดฐานของพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู ได้แก่ การถือตนตามอย่าง (Identification) ทำให้เด็กรับเอาบุคคลลึกลับภาพ ค่านิยม มาตรฐานทางจริยธรรมในสังคม เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังจริยธรรมแล้ว หากความต้องการของตนไม่สอดคล้องกับสิ่งที่สังคม ต้องการ ก็ จะ เกิดความขัดแย้งกันขึ้น และถ้าบุคคลนั้นทำชั่วก็จะเกิดความละอายใจตนเอง ไม่สบายใจ ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษตนเอง โอกาสต่อไปก็จะไม่ทำชั่วโดยไม่ต้องมีการควบคุมจาก

บุคคลอื่นภายนอก นั่นคือ เขามีความรู้สึกริษยาชังหรือมีมโนธรรม การวิจัยกลุ่มนี้ไม่สนใจองค์ประกอบของขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ผู้นำแนวคิดทฤษฎีนี้คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud 1944 : 358)

๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory)

นักทฤษฎีกลุ่มนี้มีความคิดว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับสติปัญญาและการคิดหาเหตุผลของแต่ละบุคคล ดังนั้นในการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมจึงจำเป็นต้องศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล ซึ่งพัฒนาการด้านนี้จะขึ้นไปตามระดับวุฒิภาวะ ดังที่ ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก ได้แบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรม ออกเป็น ๓ ระดับ ๖ ชั้น คือ

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนมีจริยธรรมของตนเอง (Preconventional Level)
ระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๑ อยู่ในระหว่างอายุประมาณ ๒-๗ ปี ใช้หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ จะทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่

ชั้นที่ ๒ อยู่ในระหว่างอายุประมาณ ๗-๑๐ ปี ใช้หลักการแสวงหาสิ่งตอบแทน พอใจที่จะแสวงหาความพอใจของตนเอง และจะคิดถึงคนอื่นบ้างก็เพื่อได้รับผลตอบแทน

ระดับที่ ๒ ระดับจริยธรรมตามเกณฑ์ (Conventional Level) แบ่งเป็น ๒ ชั้นคือ

ชั้นที่ ๓ อยู่ในระหว่างอายุประมาณ ๑๐-๑๓ ปี ใช้หลักทำตามกลุ่มแรงจูงใจให้ประพฤติกคือ การมีคณยอมรับจึงทำตามคนส่วนมาก

ชั้นที่ ๔ อยู่ในระหว่างอายุประมาณ ๑๓-๑๖ ปี ใช้หลักการทำตามระเบียบของสังคมเพราะรับบทบาทหน้าที่ในฐานะ เป็นหน่วยของสังคม

ระดับที่ ๓ ระดับมีวิจารณญาณกล่าวคือมีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ (Post Conventional Autonomous or Principle Level) แบ่งเป็น ๒ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๔ อยู่ในระหว่างอายุประมาณ ๑๖-๒๔ ปี ใช้หลักสัญญาประชาคม เห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ยึดความถูกต้องตามกฎหมาย พิจารณาเหตุผลในแง่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ชั้นที่ ๖ อยู่ในระหว่างอายุประมาณ ๒๔ ปีขึ้นไป ใช้หลักคุณธรรมสากล สิ่งนี้



ถูกต้องอยู่ที่อุดมคติมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม มีหลักการ เป็นรูปแบบนามธรรม เป็นหลักสากลของความยุติธรรม

จากการศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา จะพบว่าจริยธรรมของบุคคลจะมีพัฒนาการเป็นไปตามลำดับขั้น และพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญา กล่าวคือเมื่อบุคคลเจริญเติบโตขึ้นเท่าไร เขาก็ยิ่งจะรับรู้จริยธรรมได้มากขึ้นเท่านั้น

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๒๔ : ๘) กล่าวว่า เป็นทฤษฎีที่อธิบายวิธีการและกระบวนการของมนุษย์ที่ได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน ทฤษฎีประเภทนี้ได้นำเอาหลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of Association) มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ในการอธิบายต้นกำเนิดและการเปลี่ยนแปลงจริยธรรม ทฤษฎีการเรียนรู้ได้เน้นการเรียนรู้โดยบังเอิญและการเลียนแบบเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แปลกใหม่หรือแตกต่างไปจากเดิมได้ง่าย ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งจะ เป็น เครื่องกระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ จนกลายเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นไปในที่สุด สิ่งทีกระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ได้คือ การหวังความพอใจและการหลบหลีกความทุกข์

อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura 1977 : 16-22) ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า พฤติกรรมทุกอย่างล้วนเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคมทั้งสิ้น โดยมีมนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามมา (Response Consequence) เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ คือ เรียนรู้ว่า เมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้วผลที่เกิดตามมาจะเป็นเช่นใด การที่จะเรียนรู้ความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ก็โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้จากการสังเกต

นอกจากนี้ อัลเบิร์ต แบนดูรา (๑๙๗๗ : ๒๔) ยังให้ความสำคัญต่อกระบวนการทางปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Process) โดยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับจะถูกเก็บไว้ในสมอง แล้วถูกเปลี่ยนเป็นรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Form) อันได้แก่ มโนภาพ (Imaginal) และภาษา (Verbal) ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงไม่แสดงพฤติกรรมทุกอย่างที่ได้เรียนรู้มา หากแต่จะยอมรับเฉพาะพฤติกรรมที่ให้ผลตามที่เขารับรอง

และจะปฏิเสธพฤติกรรมที่เขาไม่พอใจ

จากการศึกษาจริยธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม จะพบว่า การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคลจะต้องใช้วิธีการเรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการสร้างเงื่อนไขให้บุคคลได้ประสบด้วยตนเอง หรือการให้แบบอย่าง เพื่อให้บุคคลเกิดการยอมรับ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลรู้จักควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

จริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม

ทฤษฎีจริยธรรมหลายทฤษฎีจะกล่าวถึงประสบการณ์ทางสังคมของบุคคลว่า เป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรมของบุคคลที่สำคัญยิ่ง ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่น อยู่ในกลุ่มคนที่มีฐานะใกล้เคียงกันหรือได้รับการเลี้ยงดูมาคล้าย ๆ กัน บุคคลเหล่านี้จะมีจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันได้ นอกเสียจากว่าบุคคลเหล่านั้นมีความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจประสบการณ์นั้นไม่เท่าเทียมกัน ผลกระทบที่เกิดจากประสบการณ์ทางสังคมเดียวกันย่อมแตกต่างกัน คนที่มีเพศและฐานะต่างกันอาจเป็นสาเหตุให้บุคคลเหล่านั้นได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันได้ อันอาจมีผลกระทบต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลเหล่านั้นด้วย

นอกจากนี้ฐานะของครอบครัว ระดับการศึกษาและอาชีพของหัวหน้าครอบครัวกับการพัฒนาจริยธรรมของบุคคล เช่น ครอบครัวที่มีฐานะต่ำ คือครอบครัวที่มีอาชีพในการใช้แรงในการทำงาน ได้แก่ เป็นกรรมกร ชาวนา ชาวไร่ มักเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนผู้ที่มีฐานะปานกลางจะเป็นผู้ที่มีอันจะกิน ส่วนใหญ่จะทำงานประเภทที่ใช้ความชำนาญและความรู้ ส่วนผู้ที่มีฐานะสูงจะเป็นผู้ที่มีเหลือกินเหลือใช้ เป็นเจ้าของที่ดินและกิจการต่าง ๆ บุคคลที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะต่างกัน จะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน สำหรับบุคคลที่มาจากครอบครัวฐานะยากจน หัวหน้าครอบครัวต้องหาเข้ากินค่า ใช้แรงกายเข้าแลกกับเงินคนที่อยู่ในสภาพครอบครัวแบบนี้ ย่อมจะมีแต่ความวิตกกังวลในการครองชีพ มีความเครียดซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมที่แออัดและแร้นแค้นทางวัตถุ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ทางจริยธรรมได้ นับว่าเป็นตัวแปรด้านหนึ่งที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับการรับข่าวสารทางด้านจริยธรรม

ความหมายของทัศนคติ

ความหมายของทัศนคตินี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับตรงกัน ในกลุ่มนักการศึกษาทางด้านทัศนคตินั้นแต่ละกลุ่มก็จะให้ความหมายไปตามแนวความคิดของตน ดังนี้ นิวคอมบ์ (Newcomb)

1954 : 126) กล่าวว่า

ทัศนคติ เป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ ซึ่งคนเราได้รับมาก หรือน้อยก็ได้ ทัศนคติแสดงออกได้ทางพฤติกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การแสดงออกในลักษณะที่พึงพอใจ ชอบ หรือเห็นด้วย ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) อีกลักษณะหนึ่งคือ การแสดงออกในลักษณะที่ไม่พึงพอใจ ไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย เบื่อหน่าย ขิงขง ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ทัศนคติทางลบ

ฮิลการ์ด (Hilgard 1962 : 214) ให้คำจำกัดความของทัศนคติไว้ว่า "ทัศนคติ คือ พฤติกรรมหรือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อสิ่งหนึ่ง" ส่วน ฟิชเบิน (Fishbein 1967 : 8) ได้ให้ความเห็นว่า "ทัศนคติจะเกี่ยวข้องกับสภาพของจิตใจ และระบบประสาทที่อยู่ใต้อาการเตรียมพร้อม ทัศนคตินี้ได้มาจากประสบการณ์ หรือความพยายามโดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการตอบสนองของแต่ละบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง" และ วิลเลียม ดับบริว. แลมเบิร์ต และ วอลล์เลซ อี. แลมเบิร์ต (William W. Lambert and Wallace E. Lambert 1965 : 50) ให้ความหมายทัศนคติว่า "ทัศนคติหมายถึง ความคิด ความรู้สึกและแนวโน้มที่จะแสดงออกของบุคคลต่อบุคคล กลุ่มสังคมและเหตุการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ครูซ (Cruze 1974 : 187) ให้ความหมาย ทัศนคติว่าเป็นความรู้สึกที่เอนเอียงของจิตใจซึ่งมีประสบการณ์ที่คนเราได้รับ และทัศนคติจะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ส่วน นิพนธ์ คันธเสวี (๒๕๑๑ : ๑๓) ให้ความหมายว่า

ทัศนคติ เป็นสิ่งที่บ่งบอกของการแสดงออกของบุคคลที่จะกระทำต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ ทัศนคติจึงมีความสำคัญในการมีปฏิริยาโต้ตอบต่อสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว หากบุคคลจะทำหรือแสดงออกอะไรสักอย่างหนึ่งออกมาต่อสิ่งใด เขาย่อมกระทำไปตามทัศนคติที่เขาถือสิ่งนั้น ๆ ทัศนคติของบุคคลจึงมีอิทธิพลในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ทางสังคม

เดโช สวานานนท์ (๒๕๑๒ : ๒๔) กล่าวถึง "ทัศนคติว่าเป็นคุณลักษณะหนึ่งของบุคลิกภาพที่สร้างขึ้นได้ เปลี่ยนแปลงได้ และเป็นแรงจูงใจที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้น ทัศนคติจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่ง ที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในหน้าที่การงานหรืออาชีพของตน"

สำหรับ เชิดศักดิ์ โยวาสินธุ์ (๒๕๒๐ : ๓๔) ให้ความหมายของทัศนคติว่า

เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และ เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเรานั้น ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรม เรียนรู้ระเบียบวิธีของสังคม ซึ่งทัศนคตินี้จะแสดงออกหรือปรากฏให้เห็นได้ชัดในกรณีที่สิ่งเรานั้น เป็นสิ่งเร้าทางสังคม

จากความหมายของทัศนคติดังกล่าวมาแล้วข้างต้น อาจจะพอสรุปได้ว่า ทัศนคติหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบุคคล หรือสถานการณ์ต่าง ๆ อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางที่สนับสนุน คัดค้าน หรือเป็นกลางก็ได้ ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้หรือประสบการณ์นั้น ๆ และ ความรู้สึกเหล่านี้ อาจเปลี่ยนแปลงได้

องค์ประกอบของทัศนคติ

เทรนดิส (Triandis 1971 : 3) ได้แยกแยะองค์ประกอบของทัศนคติไว้ ๓ องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ รัก เกลียด หรือกลัว ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ของบุคคล
๒. องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive component) หมายถึง ความคิด หรือเหตุผลที่มีต่อสิ่งใด ๆ ก็ตามซึ่งมักจะสืบเนื่องมาจากความเชื่อของบุคคล
๓. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (Behavioral component) หมายถึง ความโน้มเอียงต่อหน้าที่จะปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อแสดงออกโดยไม่ต้องฝืนต่อความรู้สึกของตนเอง

การเกิดของทัศนคติ (Attitude Formation)

ทัศนคติ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้ จากแหล่งทัศนคติ (Sources of Attitudes) ต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย อย่างไรก็ตามแหล่งที่ทำให้เกิดทัศนคติที่สำคัญ คือ (ประภา เทัญ สุวรรณ ๒๕๒๐ : ๖๔-๖๕)

๑. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experiences) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้ เขา เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้น ไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

๒. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from others) การได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากผู้อื่นได้ เช่น เด็กที่เคยได้รับการสั่งสอนจากผู้ใหญ่ว่าทำอย่างนี้ดี อย่างนั้นไม่ดี ก็จะทำให้เด็กมีทัศนคติต่อการกระทำต่าง ๆ ตามที่เคยได้รับทราบมา

๓. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ เช่น เด็กที่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อเห็นพ่อแม่แสดงท่าทีไม่ชอบสิ่งใด เด็กก็จะเลียนแบบไม่ชอบในสิ่งนั้นด้วย

๔. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติของบุคคลหลายอย่าง เกิดขึ้น เนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น โรงเรียน วัด หน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสถาบัน เหล่านี้จะเป็นแหล่งที่มาและสนับสนุนให้เกิดทัศนคติบางอย่างขึ้นได้

เมื่อพิจารณาจากแหล่งที่มาของทัศนคติดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงทำให้มนุษย์เกิดทัศนคติต่าง ๆ ก็คือการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้เพราะไม่ว่าทัศนคติจะเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่าง การสื่อสารกับบุคคล สิ่งที่เป็นแบบอย่างหรือความเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ก็จะมีการสื่อสารแทรกอยู่ด้วยทั้งนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างมากที่มีผลให้คนเกิดทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ได้



เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ เขต เมืองและเขตชนบท มีดังต่อไปนี้

เพศ โดยธรรมชาติเพศชายและเพศหญิง มีความแตกต่างกันทั้งโครงสร้างทางกาย จิตใจและความสนใจตามธรรมชาติ สังคมจึงมิได้มุ่งให้ชายและหญิงมีพฤติกรรมที่เหมือนกัน ดังนั้น การฝึกอบรมแต่ละ เพศจึงแตกต่างกัน สังคมจะ เข้มงวดกวัดขันความประพฤติของ เพศหญิงมากกว่า เพศชาย โดยเฉพาะในสังคมไทยจะมีแนวโน้มที่จะอบรมเลี้ยงดูเพศหญิง เป็นเพศที่อ่อนแอกว่า และเลี้ยงดูผู้ชายให้มีความอดทน กล้าหาญมากกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กัสกิน (Guskin 1964 : 84) เกี่ยวกับบทบาทของ เพศหญิงและ เพศชายในสังคมไทย สรุปว่า บทบาทของ เพศชายและ เพศหญิงในสังคมไทย เป็น ๒ มาตรฐาน (Double Standard) โดยให้ เสรีภาพในการปฏิบัติตัว เพศชายมากกว่า เพศหญิง จากมาตรฐานของสังคมและการอบรมเลี้ยงดูเหล่านี้ ย่อมมีผลต่อบุคลิกภาพแนวคิดและทัศนคติที่แตกต่างกัน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรด้าน เพศนี้ ได้แก่ผลงานวิจัยของ วิรัช จาบุญฉอม (๒๕๒๐ : ๕๖) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " เปรียบเทียบการคิดหา เหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหา เหตุผล เชิงจริยธรรม ของนักเรียนระดับอายุ ๑๓ และ ๑๕ ปี ในกรุง เทพมหานครและในชนบท" ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๒๐ คน แบ่งตาม เพศ ระดับอายุ และถิ่นที่อยู่ ผลการวิจัยพบว่า การคิดหาเหตุผล เชิงจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กัน เด็กหญิงและ เด็กชายไม่มีความแตกต่างกันในการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหา เหตุผล เชิงจริยธรรม

ศรวิรรณา เขียวลี (๒๕๒๒ : ๖๒) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางจริยธรรม ของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๔๘๐ คน จาก ๑๒ โรงเรียนในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงกับนักเรียนชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กาบแก้ว พงษ์อุดม (๒๕๒๔ : ๑๒๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางด้าน การคิดหา เหตุผล เชิงตรรกศาสตร์ และการคิดหา เหตุผล เชิงจริยธรรมของนัก เรียนชั้นประถมศึกษา กรุง เทพมหานคร" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ในเขตกรุง เทพมหานคร ชาย ๗๔ คน หญิง ๗๒ คน ผลการวิจัยพบว่า เพศชายและ เพศหญิง มีพัฒนาการของการคิดหา เหตุผล เชิงตรรกศาสตร์และจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

อภิญา จันทร์เจนจบ (๒๕๒๔ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคมของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ครู และผู้ปกครอง จากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๔๔๔ คน ผลการวิจัยพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคมแตกต่างกัน

พนมไพร อารณรัตน์ (๒๕๒๖ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อตนเองตามคำรายงานของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ครู และผู้ปกครองจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เพศหญิงและเพศชายมีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้หญิงมีพฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมต่อตนเองมากกว่าเพศชาย

ภาณี อัครธรรม (๒๕๒๘ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปฏิกริยาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองต่อพฤติกรรมทางสังคมของผู้อื่น" กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และผู้ปกครองจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีปฏิกริยาจริยธรรมต่อพฤติกรรมทางสังคมของผู้อื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายมีปฏิกริยาจริยธรรมทางบวกต่อพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนาน้อยกว่า และมีปฏิกริยาจริยธรรมทางลบมากกว่าเพศหญิง

นภวรรณ มายะการ (๒๕๒๙ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของครูตามการรับรู้ของตนเองในการปลูกฝังค่านิยมอันพึงประสงค์ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา" กลุ่มตัวอย่างคือ ครูประจำชั้นระดับประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๔๘๖ คน และนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอีกจำนวน ๔๘ คน ผลการวิจัยพบว่า ครูหญิงและครูชายมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมในด้านการมีนัยในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และครูหญิงและครูชายมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมด้านการมีสัจจะและด้านการประหยัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูเพศชายมีการปลูกฝังมากกว่าครูเพศหญิง

จากการศึกษา ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น คงยังสรุปไม่ได้ว่า ความแตกต่างระหว่างเพศ มีผลต่อการรับรู้ ความเข้าใจ การคิดหาเหตุผลทางจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

ตัวแปรทางด้านอายุ

การที่บุคคลมีระดับอายุที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลทำให้บุคคลแตกต่างกันในหลายประการ ได้แก่ มีผลต่อวุฒิภาวะทางปัญญา ผู้ที่มีอายุมากกว่าย่อมจะมีความสามารถในการคิด การสังเกต และการตัดสินใจได้ดีกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า รวมทั้งผู้ที่มีอายุมากกว่าย่อมมีโอกาสในการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ และมีประสบการณ์ทางสังคมอย่างกว้างไกล กล่าวคือผู้ที่มีอายุมากย่อมได้พบ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่านและได้รับข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ส่วนทางด้านอารมณ์ ผู้ที่มีอายุมากย่อมมีอารมณ์ที่มั่นคงกว่า ทั้งนี้ก็เป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจนั่นเอง นอกจากนี้ อีริกสัน (Erikson 1965 : 20) เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนามุขลิกภาพของบุคคล เพราะ เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมได้กำหนดบทบาทของบุคคลในแต่ละวัยแตกต่างกัน ดังนั้นคนที่มีอายุแตกต่างกันจึงมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมไม่เหมือนกัน ผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับทางด้านจริยธรรม โดยพิจารณาตัวแปรเกี่ยวกับอายุ ได้แก่ วิรัช จาภณอม (๒๕๒๐ : ๕๖) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เปรียบเทียบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับอายุ ๑๓ และ ๑๕ ปี ในกรุงเทพมหานครและชนบท" ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีอายุมากกว่ามีการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างจากเด็กที่มีอายุน้อยกว่าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บัญชา แก้วส่อง (๒๕๒๒ : ๖๐) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของ เด็กวัยรุ่นในสังคมเมืองและชนบท ที่มีการอบรมเลี้ยงดูและแบบการคิดแตกต่างกัน" กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับอายุ ๑๓-๑๔ ปี ที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานครและจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๓๐๐ คน ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของ เด็กวัยรุ่นที่มีการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน จะมีพัฒนาการต่างกัน

ตัวแปรด้านระดับการศึกษา

อาจจะกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ทางการศึกษามีส่วนช่วยให้บุคคล ที่มีระดับการศึกษาสูงสามารถ เข้าใจกฎ เกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล และเป็นระบบมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาระดับต่ำ

จากการที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ย่อมจะทำให้มีการรับรู้ เกี่ยวกับทางด้านจริยธรรมแตกต่างกันไปด้วย จากการศึกษาด้านจริยธรรมโดยพิจารณาตัวแปรทางด้านระดับการศึกษาของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น ผลงานวิจัยของ ศรีวรรณ เขียวลี (๒๕๒๒ : ๖๒) อ้างถึงแล้วได้ทำการวิจัย เรื่อง "พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิวัฒน์ อัครวาณิชย์ (๒๕๒๓ : ๔๓) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย" กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๘๖๕ คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาของผู้ปกครองไม่มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของเด็ก

ถาวร รอดเทศ (๒๕๒๔ : ๗๔-๗๖) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์กับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนของรัฐบาลในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน ๕ จังหวัด รวมทั้งสิ้น ๔๘๖ คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีคะแนนเฉลี่ยของการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีคะแนนเฉลี่ยของการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์สูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบอีกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีคะแนนเฉลี่ยของความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีคะแนนเฉลี่ยของความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นภวรรณ มายะการ (๒๕๒๕ : บทคัดย่อ) อ้างถึงแล้วได้ทำการวิจัย เรื่อง "บทบาทของครูตามการรับรู้ของตนในการปลูกฝังค่านิยมอันพึงประสงค์ให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา" ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีและครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมด้านการมีวินัยในตนเอง การมีสัจจะและการประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีมีการปลูกฝังค่านิยมมากกว่าครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีทุกค่านิยม

จากผลการวิจัยของพอสรูปได้ว่า ระดับการศึกษาต่างกันย่อมมีผลให้บุคคลมีความสามารถในการคิด การจำแนก การประเมินและการใช้เหตุผลในการไตร่ตรองได้ต่างกัน ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าย่อมมีความสามารถมากกว่า และได้รับเวลาที่ยาวนานกว่า ย่อมทำให้บุคคลได้เรียนรู้จริยธรรม ค่านิยม ระเบียบและบรรทัดฐานของสังคมอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อย

ตัวแปรด้านอาชีพ

บุคคลที่มีอาชีพต่างกันย่อมมีลักษณะในการทำงานไม่เหมือนกัน เช่น อาชีพรับราชการการทำงานจะต้องเป็นไปตามระบบ ขั้นตอนที่กำหนดไว้ การปฏิบัติงานของข้าราชการก็จะต้องเป็นไปตามกรอบ ตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ ส่วนลูกจ้างก็จะมีลักษณะคล้ายกับข้าราชการ กล่าวคือ ต้องทำงานภายใต้ระเบียบแบบแผนที่ทางบริษัทหรือรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ กำหนดขึ้น แต่จะมีความเข้มงวดน้อยกว่าในระบบราชการ ส่วนอาชีพค้าขายและเกษตรกรจะมีลักษณะงานค่อนข้างอิสระไม่ถูกจำกัดอยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์มากนัก สามารถปฏิบัติงานตามความพอใจและตามความต้องการของตนเองได้มากกว่าราชการและลูกจ้าง ซึ่งลักษณะงานที่แตกต่างกันเช่นนี้ ย่อมมีผลทำให้บุคคลต่างอาชีพกัน มีความรู้ ความเข้าใจหรือมองเห็นความสำคัญของพฤติกรรมบางอย่างต่างกันออกไป เพราะคนส่วนใหญ่ใช้เวลาในชีวิตประจำวันของตนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในอาชีพของตน ดังนั้นเมื่อบุคคลอยู่ในอาชีพหนึ่ง ๆ นานพอสมควรได้ปฏิบัติและมีประสบการณ์จากผลการกระทำต่าง ๆ ย่อมจะรับเอาระเบียบกฎเกณฑ์ในอาชีพนั้นๆ เข้ามา เป็นความคิดความเชื่อของตนเอง ย่อมส่งผลให้บุคคลที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิด ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์เธอร์ ที เจอร์ซิลด์ (Arthur T. Jersild 1974 : 575) เชื่อว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันมักมีบุคลิกภาพ ความเชื่อ ทักษะคติ และค่านิยมแตกต่างกัน สำหรับผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับทางด้านจริยธรรม โดยพิจารณาตัวแปรด้านอาชีพ ได้แก่

สุนทร โคมิน และ สนิท สัมครการ (๒๕๒๒ : ๑๑๓) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย " โดยได้เปรียบเทียบถึงค่านิยมของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ กัน ๘ อาชีพ คือ ขาวนา ชาวไร่ กรรมกร การค้าขาย เล็กน้อย ลูกจ้าง เอกชน ช่างฝีมือ ธุรกิจ นักศึกษาและข้าราชการ ผลการวิจัยพบว่า กรรมกรให้ความสำคัญแก่ความเสมอภาคสูงกว่าทุกกลุ่ม ขาวนา ชาวไร่ให้ความสำคัญแก่การอ่อนน้อมถ่อมตนเชื่อฟังสูงกว่าทุกกลุ่ม ช่างฝีมือให้

ความสำคัญแก่ความมีน้ำใจ เมตตาสูงกว่าทุกกลุ่ม กลุ่มค้าขายให้ความสำคัญแก่การให้อภัยสูงกว่าทุกกลุ่ม ส่วนค่านิยมความซื่อสัตย์พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่สามารถแยกแยะได้ว่ากลุ่มใดสูงกว่ากลุ่มใด

วิวัฒน์ อัคราณิชย์ (๒๕๒๓ : ๔๓) อ้างถึงแล้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย" ผลการวิจัยพบว่าระดับการศึกษาของผู้ปกครองไม่มีความสัมพันธ์กับวินัยในตนเองของเด็ก ส่วนเด็กที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน จะมีวินัยในตนเองต่างกัน

ธวัช อินทรพันธ์ (๒๕๒๗ : ๑๕๐) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมตามคำรายงานของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง" ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีอาชีพหลักของครอบครัวเป็นข้าราชการ ผู้ใช้แรงงาน ธุรกิจการค้าและลูกจ้างเอกชน มีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่มีอาชีพผู้ใช้แรงงานมีพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มที่มีอาชีพหลักเป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้า มีพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ากลุ่มอื่น และกลุ่มที่มีอาชีพรับราชการมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ากลุ่มอื่น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีอาชีพแตกต่างกัน ย่อมมีผลต่อการรับรู้ ความเข้าใจต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมแตกต่างกันไป

ตัวแปรด้าน เขต เมืองและ เขตชนบท

ลักษณะของสังคมไทย เป็นสังคมที่สามารถแบ่งแยกได้ ๒ ลักษณะ ได้แก่ สังคมเมืองและสังคมชนบท คนที่อาศัยในแต่ละสังคมก็มีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมแตกต่างกัน ทำให้ทัศนคติ ความเชื่อ คติธรรม และระเบียบแบบแผนที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติแตกต่างกัน (ณรงค์ เล็งประชา ๒๕๒๓ : ๕๕) มีผู้ศึกษาความแตกต่างระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมืองหลายท่านด้วยกัน เช่น (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ ๒๕๑๕ : ๕-๑๗ ; อานนท์ อาภาภิรม ๒๕๑๑ : ๕๖-๕๘ ; ณรงค์ เล็งประชา ; ๒๕๒๓ : ๕๔-๕๘ และ สุพัตรา สุภาพ ๒๕๒๔ : ๒๔-๒๗) สรุปได้ว่า

ชาวชนบทมีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติและ ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ต้องต่อสู้กับ

ภัยธรรมชาติและยอมรับสภาพของภูมิประเทศและภูมิอากาศในท้องถิ่นของคน ยึดมั่นในสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ และ เชื่อถือโชคกลาง มีความเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อใน เรื่องกฎแห่งกรรม ชาวชนบทมีความสนใจในโชคต่างไกลจากสิ่งบริการต่าง ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับ ภัยธรรมชาติ มีการสมาคมหรือติดต่อกันในวงจำกัด ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ยึดมั่น ในศาสนา การแสดงออกทางวัฒนธรรม เป็นไปอย่างง่าย ๆ มีความจริงใจต่อกัน คนในชนบท จึงมีความ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยกันโดยไม่คิดค่าตอบแทน มีความ สัมพันธกันภายในครอบครัวสูง รัพยาดีที่น้อง ครอบครัวของชาวชนบทจะมีความผูกพันกันมาก กฎระเบียบของสังคม เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการนัก นิยมใช้จารีตประเพณีในการควบคุมสังคม มากกว่าการใช้กฎหมาย

ส่วนสังคมเมืองมีความแตกต่างจากสังคมชนบทมาก เนื่องจากสังคมเมืองมีความ ผูกพันกับธรรมชาน้อย เพราะมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งก่อสร้างมากกว่าธรรมชาติ มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าชาวชนบท มีความเชื่อในเรื่อง เหตุและผล นิยมในด้านวัตถุ อาชีพส่วนใหญ่ มักเป็นงาน เกี่ยวกับการบริการ งานอุตสาหกรรมและธุรกิจต่าง ๆ ประชาชนอยู่กันอย่าง แออัดหนาแน่น เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขาย การพาณิชย์กรรม การศึกษาและ การคมนาคม จึง เป็นศูนย์รวมของบุคคลหลายระดับ หลายเชื้อชาติ หลายอาชีพ ทำให้เกิดความแตกต่างทางสังคม ความขัดแย้ง และความวุ่นวายมากกว่าสังคมชนบท การติดต่อระหว่าง บุคคลมักเป็นพิธีการ ความสัมพันธ์ส่วนตัวมีน้อย แม้บ้านเรือนจะอยู่ใกล้ชิดกันก็ตามมักจะไม ค่อยรู้จักกันและไม่ชอบพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน เนื่องจากต้องชวน- ขววยหาเลี้ยงชีพ มีการแข่งขันกันตลอดเวลา ชีวิตขึ้นอยู่กับเวลา ทำให้ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์ ทางจิตใจ ดังนั้นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงมีน้อยไปด้วย เพราะไม่ค่อยมีเวลาพบปะ กันมากนัก เนื่องจากความจำเป็นในหน้าที่การงาน การควบคุมทางสังคมเป็นทางการมากกว่าชนบท เช่น การมีตำรวจ และมีสถานีตำรวจหลายแห่ง มีการนำคดีให้ศาลพิจารณา เป็นต้น

เนื่องจากความแตกต่างหลายประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สภาพความเป็น เมืองย่อมมีผลทำให้บุคคลมีวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ทักษะคติ ความรู้ ความเชื่อและแบบแผนความ เป็นอยู่ที่แตกต่างกัน คงจะส่งผลให้ประชาชนที่อยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทมีพฤติกรรมในการ รับข่าวสารทางด้านจริยธรรมจากสื่อที่นับบ้าน ประเภทขอแตกต่างกันไปด้วย ผลการวิจัยที่ศึกษา เกี่ยวกับตัวแปรทางด้านจริยธรรมกับความ เป็นเมืองและชนบทได้แก่ งานวิจัยของ วิรัช

จาบถนอม (๒๕๒๐ : ๕๖) อ้างถึงแล้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เปรียบเทียบการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับอายุ ๑๓ และ ๑๔ ปี ในกรุงเทพมหานครและชนบท" ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมีการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์สูงกว่าเด็กในชนบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อริญญา จันทร์เจนจบ (๒๕๒๔ : บทคัดย่อ) อ้างถึงแล้วได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคมของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง" ผลการวิจัยพบว่า บุคคลในเขตใจกลางมหานคร ชานมมหานคร อำเภอมืองและชนบทมีความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคมแตกต่างกัน

มณี พยอมยงค์ และ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (๒๕๒๖ : ๕๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "วิถีชีวิตและค่านิยมของชาวลานนาไทย" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทั้งหมด ๕๑๑ คน ผลการวิจัยพบว่า คนในชนบทพึงสื่อบ้านประเภทชอมมากกว่าคนในเมือง

ธวัช อินทรพันธุ์ (๒๕๒๗ : ๑๖๑) อ้างถึงแล้วได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อม ตามคำรายงานของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง" ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นในกรุงเทพมหานครชั้นนอก อำเภอมือง และชนบท มีจริยธรรมส่วนใหญ่แตกต่างกัน

นิตยาพร สาริบุตร (๒๕๒๘ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปฏิกริยาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองต่อพฤติกรรมการเมืองของผู้อื่น" กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมปีที่ ๖ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ครู และผู้ปกครองจากสี่ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๔๓๕ คน ผลการวิจัยพบว่า บุคคลจากใจกลางมหานคร ชานมหานคร อำเภอมือง และชนบทมีปฏิกริยาจริยธรรมต่อพฤติกรรมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าถิ่นที่อยู่อาศัยหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขต เมืองและ เขตชนบทย่อมมีผลต่อการรับรู้ ความเข้าใจต่อจริยธรรมและการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจริยธรรมกับสื่อ

ได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาของสื่อต่าง ๆ หลายเรื่อง

ด้วยกัน ดังเช่น วิจิตรา สุภากร (๒๕๒๓ : ๘๘-๘๙) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมที่พิมพ์เป็นภาษาไทย ระหว่างปี ๒๕๒๐-๒๕๒๒" โดยรวบรวมหนังสือจำนวน ๑๐๓ เล่ม แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ นิทานชาวบ้าน วรรณกรรมปัจจุบัน และวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เพื่อสำรวจคุณธรรม ๓๐ ข้อ จากเนื้อเรื่องในหนังสือประเภทต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า หนังสือประเภทนิทานมีคุณธรรมด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลมากที่สุด ด้านความละเอียดและ เกรงกลัวต่อการกระทำชั่วปรากฏน้อยที่สุด หนังสือประเภทวรรณกรรมปัจจุบัน มีคุณธรรมด้านความเมตตาคุณงามากที่สุด ด้านการมีสัจจะความจริงใจน้อยที่สุด ส่วนหนังสือประเภทวรรณกรรมร้อยกรอง มีคุณธรรมด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลมากที่สุด และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏเลย ได้แก่ การไม่ลองและเสพยาเสพติดให้โทษ ความประณีตและความละเอียดถี่ถ้วน ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ส่วน กรรณิกา ศรีเจริญ (๒๕๒๔ : ๗๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท" ผลการวิจัยพบว่า ในหนังสือการ์ตูนเล่มละบาทมีคุณธรรม ๒๔ ประการ โดยแบ่ง เป็นด้านการส่งเสริมคุณธรรมและด้านทำลายคุณธรรม ส่วนการจัดอันดับของคุณธรรมพบว่า ในด้านการส่งเสริมคุณธรรม คุณธรรมที่อยู่ในอันดับหนึ่งคือ ความเมตตาคุณงาม่า อันดับสองคือ การให้ความรักความห่วงใย อันดับสามคือ ความสุภาพอ่อนน้อม คุณธรรมที่ไม่ปรากฏคือ การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น การถือประโยชน์ส่วนรวมและการละเว้นจากการพนัน ในด้านการทำลายคุณธรรมที่มีมากอันดับหนึ่งคือ การประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย อันดับสองคือ ความไม่ซื่อสัตย์สุจริต อันดับสามคือ ความไม่นับใจเป็นนักกีฬา

สุรางค์ รุ่งเรือง (๒๕๒๔ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนไทยเล่มละ ๓-๑๐ บาท จำนวน ๗๓ เล่ม แบ่งเป็น ๕ ประเภท คือ การ์ตูนประกอบนิทาน ๒๗ เล่ม การ์ตูนที่มีคุณค่าทางการศึกษา ๑๒ เล่ม การ์ตูนเกี่ยวกับการต่อสู้ผจญภัย ๑๒ เล่ม การ์ตูนเกี่ยวกับชีวิตและความรัก ๑๔ เล่ม และการ์ตูนเกี่ยวกับอาชญากรรม ๘ เรื่อง สักกลับ ๑๓ เล่ม จากการวิเคราะห์ผลปรากฏว่ามีคุณธรรมปรากฏอยู่ทั้งสิ้น ๒๗ คุณธรรม คุณธรรมที่ไม่ปรากฏมีหนึ่ง คุณธรรมคือการไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ส่วนคุณธรรมความเมตตาคุณงาม่าปรากฏเป็นอันดับหนึ่งและอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคุณธรรมที่รองลงมาคือ ความกล้าหาญ ความเชื่อมั่นในตนเองและความสุภาพอ่อนน้อม

ธีรณรงค์ เกิดอุคนธ์ (๒๕๒๕ : ๖๐) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชน" ใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่ศึกษาอยู่ในกรุงเทพมหานคร สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและชานเมือง จำนวน ๔๐๐ คน ผลปรากฏว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ตามพฤติกรรมของตัวละครที่กระตุ้นให้กระทำดีและ เหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน ส่วนอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ตามพฤติกรรมของตัวละครที่ทำให้นักเรียนเลียนแบบและ เหตุผลการเลียนแบบของนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยเลียนแบบคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗ และ ๔๔.๕ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์กับพื้นฐานการศึกษาของบิดา มารดา ฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัว สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ลักษณะ การเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนบุตรของบิดามารดา พบว่าอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ที่นักเรียนได้รับไม่สัมพันธ์กัน

จิตอารมย์ สวัสดิชิตัง (๒๕๒๖ : ๖๔-๖๕) ได้วิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์มโนทัศน์ทางจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ ที่ปรากฏในเพลงไทยสมัยนิยม" โดยได้ทำการศึกษาจริยธรรมและความหมายของจริยธรรมทั้ง ๒๔ ข้อที่คัดเลือกจากจริยธรรม ๓๐ ข้อ ที่ระบุไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ นำไปวิเคราะห์จากเนื้อเพลงไทยสมัยนิยมทั้งหมด ๒๐๐ เพลง แบ่งเป็น เพลงลูกทุ่ง ๗๐ เพลง เพลงลูกกรุง ๗๐ เพลง และ เพลงเยาวชน ๖๐ เพลง ผลการวิจัยพบว่า เพลงไทยสมัยนิยมประเภทเพลงลูกทุ่ง มีเนื้อเพลงที่สอดแทรกมโนทัศน์ทางจริยธรรม คือ ความอดทนอดกลั้นมากที่สุด รองลงมาคือ ความขยันหมั่นเพียร หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันและความเมตตากรุณา จริยธรรมที่กล่าวถึงน้อยที่สุดคือ ความเป็นผู้มีเหตุผล ความมั่นใจไม่เป็นธรรมไม่ลำเอียง ความระเบียบวินัย ตรงต่อเวลาและหน้าที่ เพลงไทยสมัยนิยมประเภทเพลงลูกกรุง ปรากฏผลการวิเคราะห์เช่นเดียวกับเพลงลูกทุ่ง คือความอดทนอดกลั้นปรากฏมากที่สุด ส่วนรองลงมาคือ หนักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ความขยันหมั่นเพียร ความละเอียด เกรงกลัวต่อบาป จริยธรรมที่กล่าวถึงน้อยที่สุดคือ การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น ความเป็นผู้มีน้ำใจ เป็นธรรมไม่ลำเอียง ความมีระเบียบวินัย และความตรงต่อเวลาและหน้าที่ ส่วนความประณีตละเอียดถี่ถ้วนไม่ปรากฏเลย ส่วนเพลงไทยสมัยนิยมประเภทเพลงเยาวชน มโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม รองลงมาคือ ความขยันหมั่นเพียร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ

เสียสละ ความเมตตากรุณา ความละเอียดและ เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว มโนทัศน์ทางจริย-
ธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดในเพลง ยาวจน คือ การรู้จักความพอดี การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน
อำพรางความจริง ไม่ยุแหย่หรือพูดคำหยาบ ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง

สัญญาลักษณ์ อุทรา (๒๕๒๗ : ๗๒-๗๔) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "ความคิดเห็น
ของครูสังคัมศึกษา เกี่ยวกับจริยธรรมในหนังสือพิมพ์รายวันและการนำไปใช้ในการเรียนการ
สอนสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา ๗ " กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังคัมศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาในเขตการศึกษา ๗ จำนวน ๑๕๒ คน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคัมศึกษามีความคิด
เห็นว่า หนังสือพิมพ์รายวันมีจริยธรรม เรื่อง การพึ่งตนเองความขยันหมั่นเพียร ความรับ
ผิดชอบ การประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการ เคารพกฎหมาย คุณค่าของศาสนา
และความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์แฝงอยู่ในข่าวสารไม่มากนัก

จุฑาทิพย์ อีระภาค (๒๕๒๔ : ๔๓) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การวิเคราะห์จริย-
ธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้ศึกษาจาก
หนังสืออ่านนอกเวลาหมวดภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำนวน
๑๔ เรื่อง โดยวิเคราะห์คุณธรรม ๑๑ ประการ ผลการวิจัยพบว่า มีจริยธรรมทุกด้าน จริยธรรม
ที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือความเมตตากรุณา ส่วนจริยธรรมที่ปรากฏ
น้อยที่สุดได้แก่ ความยุติธรรม รองลงมาคือ ความสามัคคีและการรักษาระเบียบวินัย

จะเห็นได้ว่าจากการศึกษาคุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของสื่อประเภทต่าง ๆ แล้ว
นั้น จะพบว่าในเนื้อหาของสื่อต่าง ๆ จะปรากฏคุณธรรมในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป
ทั้งนี้คงขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ส่งสารว่าต้องการจะสอดแทรกคุณธรรมด้านไหนลงไป เนื้อหา
ของสื่อนั้น ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน

งานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน ได้มีผู้ศึกษาไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น
กองอนามัยครอบครวั กระทรวงสาธารณสุข ฝ่ายวิจัยและประเมินผล (๒๕๒๑ : ๓๕-๔๖)
ได้ทดลองนำหนังสือมาใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการทำหมั้นชาย ในจังหวัดตรัง โดย
ต้องการศึกษาตัวแปรต่าง ๆ คือ ความรู้ ทัศนคติและการยอมรับการคุมกำเนิดถาวรโดยการ
ผ่าตัดทำหมั้นชายก่อนและหลังการใช้หนังสือ เป็นสื่อในการเผยแพร่ แบ่งวิธีการศึกษาออก
เป็น ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นแรกให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการคุมกำเนิดวิธีต่าง ๆ ไป

สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อต้องการทราบข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่สองกำหนดให้มีการแสดงหนังตะลุงที่สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการผ่าตัดทำหมันชาย โดยใช้คณะหนังตะลุงสี่คณะ แสดงคณะละประมาณ ๓๗ ครั้ง หลังจากการเสร็จสิ้นการแสดงแล้ว เจ้าหน้าที่ชุดเดิมก็จะไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามชุดเดิม ผลจากการทดลองพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการทำหมันชายเพิ่มมากขึ้น ทางด้านทัศนคติส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการคุมกำเนิดถาวรด้วยการผ่าตัดทำหมันชายนั้นสะดวกปลอดภัยและไม่ใช้การตอน

จุมพล รอดคำดีและคณะ (๒๕๒๑ : ๒๒) ได้ทำการศึกษา "บทบาทสื่อพื้นบ้านต่อการศึกษาของชาวบ้าน" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่อำเภอสนทราย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับบทบาทของสื่อพื้นบ้านที่ต้องการศึกษา คือ เพลงขอหรือขอ คำว ลีเก กลองสะบัดชัยและกลองเท่งทึง โดยมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องสำคัญสองประการ คือ พฤติกรรมการรับฟังและชมสื่อพื้นเมืองของชาวชนบท จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้รับฟังและชมสื่อพื้นเมือง จากผลการวิจัยพบว่าชาวชนบทในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๐ เคยมีประสบการณ์ในการฟังและชมสื่อพื้นเมือง โดยเฉพาะเพลงขอ มีคนเคยฟังและชมมากเป็นอันดับหนึ่ง ลีเกเป็นอันดับสอง เป็นต้น

ยุพดี เตชะอังสุ (๒๕๒๕ : ๔๐-๔๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การทดลองเชิดหนังตะลุง เป็นสื่อกลาง เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านวินัยแห่งตนของนักเรียนชั้น ประถมปีที่ ๕" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ๕ ผลการทดลองพบว่า นักเรียนมีวินัยแห่งตนดีขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนที่ได้รับความรู้ด้วยการเชิดหนังตะลุงมีวินัยแห่งตนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับความรู้ในข้อสนเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ไมตรี จันทรา (๒๕๒๖ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสร้างรูปแบบการฝึกอบรมนายหนังตะลุง เพื่อถ่ายทอดความรู้การ เมืองแก่ประชาชน" กลุ่มตัวอย่างใช้นายหนังตะลุง จำนวน ๓๐ นาย ผลการวิจัยพบว่า นายหนังตะลุงที่เข้ารับการฝึกอบรมมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ทางการ เมืองแก่ประชาชนสูงขึ้น และนายหนังตะลุงที่เข้ารับการฝึกอบรมจะมีเทคนิควิธีในการถ่ายทอดความรู้ทางการ เมืองแก่ประชาชนสูงขึ้น

สุประณีต ยศกลาง (๒๕๒๘ : ๗๒) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสร้างและทดลอง เทปโทรทัศน์สื่อพื้นบ้านหมอลำ เรื่องยา เสพติคสำหรับฝึกอบรมกลุ่มเยาวชนนอกโรงเรียน ในจังหวัดร้อยเอ็ด" กลุ่มตัวอย่าง เป็นเยาวชนนอกโรงเรียน ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี

และตำบลนา เมือง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นต่อวิธีการฝึกอบรมในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (๒๕๒๙ : ๘๑ - ๘๓) ได้ทำการศึกษาเรื่อง " การใช้สื่อประเพณีสำหรับการสื่อสาร เกี่ยวกับสิ่งแวดลอม " ได้ศึกษาโดยเลือกใช้ละครขอที่แสดงทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๘ จังหวัดลำปาง เป็นสื่อเพื่อช่วยในการเผยแพร่ข่าวสาร ทางด้านการทำความสะอาดสิ่งแวดลอมและป้องกันโรคที่เกิดจากยุง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือประชาชนในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จำนวน ๖๐ คน โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าประชาชนทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งทั้งสองกลุ่มดูละครขอเป็นประจำเหมือนกัน และได้รับข่าวสาร เกี่ยวกับการทำความสะอาดสิ่งแวดลอมอย่างชัดเจน และผู้ทักขอมรับว่าข่าวสารที่ได้รับมีประโยชน์ต่อตนเอง เด็ก ๆ และชุมชน

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านในต่างประเทศ เช่น เปตรอน (Patron 1972 : 3-4) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อพื้นบ้านในฟิลิปปินส์ ผลการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่นิยมชมชอบรายการต่าง ๆ ที่เล่นในรูปแบบของเรื่องเล่า หรือ รูปแบบนวนิยายมากกว่ารายการธรรมดาอื่น ๆ ในการทดลองได้ใช้รายการที่เล่นในรูปแบบของเรื่องเล่า เพื่อการวางแผนครอบครัว ซึ่งก็ปรากฏว่าได้ผลดีในด้านความตระหนักของประชาชน เพราะลักษณะของเนื้อเรื่องที่เล่นอยู่ประชาชนนั้น ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ผูกพันใกล้ชิดกับชีวิตจริงของประชาชน

ต่อมา เฟลลิเซียโน (Feliciano 1978 : 36) ได้วิจัยพบว่าในประเทศฟิลิปปินส์ได้อาศัยบทบาทของสื่อพื้นบ้านในการพัฒนาสังคมและการเมือง และวัฒนธรรมของประเทศได้ผลอย่างน่าพอใจ ได้สรุปผลที่ได้จากการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. ชุมชนในชนบทมีสื่อพื้นบ้านที่มีคุณค่าอย่างทั่วถึง
๒. รูปแบบของสื่อพื้นบ้านไม่สลับซับซ้อน และมีมากพอที่จะสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างกว้างขวาง
๓. เนื้อหาและโครงสร้างของสื่อพื้นบ้าน มีความยืดหยุ่นหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี
๔. ความเชื่อของสื่อพื้นบ้านแข็งแกร่งจนยากที่จะมีสื่ออื่น ๆ เข้าไปแทนได้

๕. ตัวแทนสื่อพื้นบ้านก็มีความประสงค์และยินดีที่จะปรับปรุงเนื้อหา ตลอดจนโครงสร้างบางอย่างให้เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ

ในปีคริสตศักราช ๑๙๘๐ ศูนย์วางแผนและพัฒนาการผลิตสื่อพื้นบ้านของประเทศฟิลิปปินส์ (Office of Planning and Development National Media Production Center 1980 : 5-7) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน เช่น ละครพื้นบ้าน หุ่นกระบอก เป็นต้น ได้พบสิ่งที่น่าสนใจดังนี้

๑. สื่อพื้นบ้านต่าง ๆ อาจจะมีรูปแบบโครงสร้าง เนื้อหา และ เทคนิคแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น แต่ก็มีลักษณะร่วมกันคือ การสะท้อนภาพชีวิตของชาวบ้าน การใช้ภาษาถิ่นสื่อความหมาย เข้าใจกันได้ง่าย ส่วนเทคนิคการแสดงออกนั้นก็ได้รับการพัฒนาไปตามลักษณะและชนิดของสื่อพื้นบ้านนั้น ๆ

๒. สื่อพื้นบ้านสามารถผสมผสานคลุกเคล้า ข่าว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมเพื่อเสนอให้ประชาชนทราบ โดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงท่วงทำนองให้สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการแสดง พร้อมกับเสริมแต่งตัดแปลงอย่างมีศิลปะ เพื่อให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

๓. สื่อพื้นบ้านได้รับความนิยมน้อยกว่าการเผยแพร่ข่าวสารโดยใช้วิธีการอื่น ๆ ของรัฐบาล

๔. สื่อพื้นบ้านเกือบทุกชนิดมีความผูกพันอย่างใกล้ชิด กับพิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน

๕. ชาวชนบทที่ห่างไกล ซึ่งไม่ค่อยได้รับสื่อมวลชนสมัยใหม่ย่อมมีความซาบซึ้งในสื่อพื้นบ้านมากกว่าผู้ที่ได้รับสื่อที่ทันสมัยอื่น ๆ

๖. บทบาทของสื่อพื้นบ้านจากการสรุปการวิจัยได้ดังนี้

๖.๑ ทำให้ประชาชนตระหนักในความเป็นชาติ

๖.๒ เพิ่มประสิทธิภาพของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ โดยอาศัยสื่อพื้นบ้านเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ ความคิด และ เปลี่ยนทัศนคติของประชาชน

๖.๓ ประชาชนยอมรับและสนใจสื่อพื้นบ้านอย่างมาก

๖.๔ สื่อพื้นบ้านมีคุณลักษณะที่สะดวกในการนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เพราะมีรูปแบบที่ไม่สลับซับซ้อน

จากผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น คงพอเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า การนำสื่อพื้นบ้านมาพัฒนาในด้านความรู้ ความเข้าใจในโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนในชนบท ก็คงจะช่วยให้โครงการนั้น ๆ ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น